

Қорытынды: бұл жұмыс елдегі бизнесті дамыту мен қолдау проблемаларының өзектілігін ашуға арналған. Қазақстан Республикасындағы әлемдік тәжірибені және қазіргі жағдайды зерттеуді негізге ала отырып, бизнесті немерсе қарапайым халықты шағын несиелендіру экономиканың ажырамас бөлігі болып табылады деп айта аламын. Елдегі МҚҰ-ның жай-күйін зерделеу кезінде олардың кредит беру саласындағы рөлі артып келеді және олардың шағын және орта бизнесті дамытуға қосқан үлесінің көмегімен біз кәсіпкерліктің тек елде ғана емес, бүкіл әлемде бәсекеге қабілеттілігін дамыта аламыз деп айтуға болады.

Әдебиеттер:

1. Christen, Robert Peck, Timothy R. Lyman, and Richard Rosenberg. 2003. “Microfinance Consensus Guidelines: Guiding Principles on Regulation and Supervision of Microfinance.” Consultative Group to Assist the Poor, Washington, DC.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана, 6 февраля 2008 г. //режим доступа: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-6-fevralya-2008-g //
3. Агентство РК по регулированию и развитию финансового рынка //режим доступа: www.finreg.kz/
4. Ассоциация микрофинансовых организаций Казахстана //режим доступа: www.amfok.kz //
5. Микрофинансовая организация «КМФ» //режим доступа: <https://kmf.kz/>

УДК 336.71

ЖАҒАНДЫҚ ТҰРАҚСЫЗДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАННЫҢ БАНК ЖҮЙЕСІН ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ

Жұмаш А.Р.

магистрант, Л.Н.Гумелев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы
E-mail: araika_98.12@mail.ru

Ғылыми жетекші: э.ғ.д., профессор Кучукова Н.К.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы

Аннотация. Коммерциялық банктердің даму бағыты қазіргі кезеңдегі тұрақсыздық пен тәуекелдердің жоғарлығымен сипатталатын қоршаған орта факторларының жиынтығымен анықталады. Сондықтан банктердің алдында тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатында өз қызметтерін жаңа форматқа көшіру міндеті тұр. Мақалада негізгі трансформациялық процестер талқыланады, яғни: жаһандану, цифрландыру, жаңа банктік мәдениет. Банктің ұйымдастырушылық құрылымын өзгертудің әдіснамалық негіздері зерттеледі. Тұжырымдамадағы критерийлер мен өзгерістер клиенттерге сапалы қызмет

көрсету арқылы банктің қосымша кірістер алуын қамтамасыз ету және оның ішіндегі барлық бизнес-процестерді өзгертудің негізін құрайды.

Тірек сөздер: трансформация процестері, цифрландыру, жаһандық тұрақсыздық, банктік сектор, цифрлық трансформация.

Зерттеу әдістері. Қойылған мақсаттарға жету үшін талдау, факторлық талдау, ғылыми абстракция, синтез, топтау және салыстыру сияқты әдістер қолданылды.

Зерттеу мақсаты. Бұл мақала мақсаты банк қызметін жаһандық тұрақсыздық жағдайда трансформациялау жолдарын зерттеуге бағытталған.

Кіріспе. Әлемдік масштабтағы жетекші қаржы-несиелік институттар банктік бизнес саласында жаңа стандарттарды қалыптастыратын жаңа жағдайларға бейімделу бойынша белсенді шаралар қабылдауда. Қазіргі уақытта қазақстандық қаржы-несиелік ұйымдар да осыған ұқсас мәселелермен айналысуда, алайда олар бірқатар мәселелерге тап болып отыр. Мысалы, кейбір банктер жаңа технологиялық деңгейге процестер жиынтығын жүйе ретінде қарастырмай, тек нүктелік өзгерістер арқылы жетуге тырысуда. Ұйымның барлық деңгейлеріндегі трансформациялық процестер ғылыми негізделген теориялық базаға негізделуі керек. Сондықтан бәсекеге қабілеттілікті арттыру және қалыптасқан жағдайларда отандық қаржы-несие ұйымдарының халықаралық нарығындағы жағдайды нығайту үшін банктік эволюцияны теориялық тұрғыдан талдап, озық халықаралық тәжірибелер мен стандарттарға сәйкес келетін, бірақ ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып бейімделген қазақстандық коммерциялық банктерді трансформациялау бойынша нұсқаулық жасау қажеттігі туады.

Банктердің қызметіне әсер ететін көптеген ішкі және сыртқы орта факторлары баршылық. Осы зерттеу шеңберінде біз банктің ішкі орта факторларынан басқа сыртқы орта факторларының банк қызметіне жанама әсер ететін - жаһандық және тікелей әсер ететін - жергілікті қоршаған орта факторларынан тұрады деген сенімді ұстанамыз. (1- суретті қараңыз).

1-сурет - Банктің тікелей және жанама әсер ететін қоршаған орта факторлары

Банктің ішкі орта факторларына мыналар жатады: банк құрылымы, мақсаттары, ресурстар, банктік мәдениет.

Дәстүрлі басқару теориясы бойынша ғаламдық сыртқы ортаның негізгі факторларын атап өтейік [1]. Оларға мыналар жатады:

- саясат
- экономика
- халықаралық орта
- технология
- әлеуметтік-мәдени факторлар.

Банктің жергілікті сыртқы орта факторларына бәсекелестік, мемлекеттік қадағалау, заңнама, сонымен қатар меншік иелері, жеткізушілер мен тұтынушылар мүдделері мен шешімдері жатады. Осы факторлардың қазіргі жағдайда тұрақсыз болу себебінен тәуекелдің жоғарлауы туындайды.

Жаһандық тұрақсыз орта - банктік басқаруға қатысты - болжауға болмайтын, экономикалық субъектілерге әсер ететін, бірқатар мүмкіндіктер беретін, бірақ бақыланбайтын тәуекелмен байланысты әлемдік факторлардың жиынтығы.

Жаһандық тұрақсыз ортаға тән тәуекелдер:

Саяси тәуекелдер - кейбір саяси факторлардың (қабылданған немесе қабылданбаған шешімдер, оқиғалар және т.б.) кәсіпкерлік қызмет нәтижелеріне кері әсер етуі.

Экологиялық тәуекелдер - биоалуантүрліліктің төмендеуі, климаттың өзгеруі және ауа-райының құбылмалы құбылыстары экономиканың әртүрлі салаларында адам өмірі мен бизнесіне әсер етеді.

Экономикалық тәуекелдер - елдердің қаржы жүйелері мен инфрақұрылымы аймағынан бастап баға құбылмалылығы мен реттеуші мәселелерге дейінгі оқиғаларға байланысты оқиғалардың бизнеске кері әсер ету ықтималдығы. Мысалы, тәуекелдердің бұл санатына: қаржы нарығын, бюджеттік саясатты, мұнай бағасының өзгеруін, жұмыссыздықты, инвестициялық саясатты, әлемдік деңгейдегі валюталардың маңыздылығының өзгеруіне байланысты тәуекелдер жатады.

Әлеуметтік тәуекелдер- бұл азаматтардың билікке деген сенімсіздігімен, инновациялардан бас тартуымен, тұрғындардың кірістерінің теңсіздігімен, қызметкерлердің біліктілігінің төмендігімен, сапаның жоқтығымен байланысты тәуекелдер.

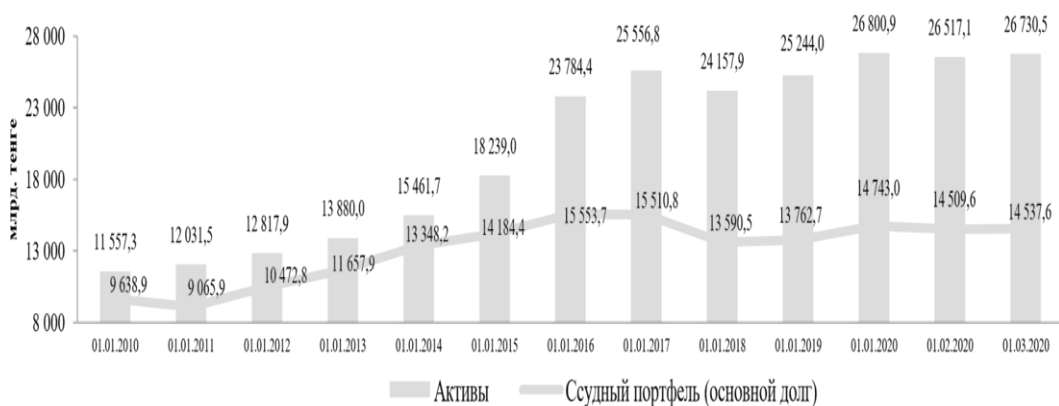
Технологиялық тәуекелдер - ескірген технологияларды қолдануға негізделген қызмет тиімділігінің төмендеуіне, сондай-ақ жаңа технологияларды дұрыс енгізбеуге байланысты шығындар қаупі. Технологиялық тәуекелдерге сонымен қатар инновациялық технологияларды қолданатын бәсекелестердің нарық үлесін жоғарылату қаупі жатады.

Кибер-тәуекелдер - деректердің жеткіліксіз қорғалуы салдарынан жоғалту қаупі. (Бір хакерлік шабуылдың орташа шығыны банк үшін 4 миллион долларға бағаланады) [2].

Теориялық зерттеулерде қазіргі заманғы жағдайларда банк жұмысының классикалық принциптерін қолдануға байланысты мәселелер қарастырылған. Авторлар жоспарлау жүйесін қолданатын банк менеджментінің ескіргендігі туралы айтады. В.Б.Погосян банктің стратегиялық басқару тәсілдерін жетілдіруді қажет ететін сыртқы ортаның өзгергіштігі деген тезисті дәлелдейді [3]. Ол көптеген басқа авторлар сияқты постиндустриалды кезеңнің жаңа мүмкіндіктері мен тәуекелдері туралы айтады, оларды нақты уақыт режимінде талдау қажеттігін және бейімделгіштігін арттыру мақсатында стратегияны түзету кезінде ескеру қажеттігін айқындайды. Ол өз жұмысында “Chaotics” тұжырымдамасын енгізген Дж. Каслионе мен Ф. Котлердің теориясына жүгінеді. “Chaotics” – яғни, бизнестің орнықты дамуына қол жеткізу мақсатында әзірленген және әлсіз жақтарды анықтау және оларды нығайту арқылы мүмкіндіктерді іске асыруға және тәуекелдерді азайтуға мүмкіндік беретін болжамдарды жасау және ең тиімді даму траекторияларын анықтау үшін оған әсер ететін сыртқы факторларды талдауды қамтитын тәсіл. Осылайша, бұл тәсіл компанияның(банктің) ұзақ мерзімді өсуінің тұтқаларын табуға мүмкіндік береді.

Бұл тәсіл авторлары компаниялардың (банктердің) экономикалық өсу немесе рецессия жағдайында дамуға бағытталған дәстүрлі стратегиялардан бас тартып, белгілі бір жағдайлар туындаған кезде оларды толығымен бас тартуға дейін жететін турбуленттік жағдайларға стратегияларды үздіксіз бейімдеуді қолдайды. «Жаһандық тұрақсыздық» мағынасында жақын олар тұжырымдаған турбуленттілік ұғымына ұзаққа созылған дағдарыс құбылыстары мен депрессияларымен бірге құлдырауға ауыстырылатын сипаттамалық мерзімді және күрт көтерілулердің болуы жатады [4].

Жаһандық тұрақсыз ортаның Қазақстандағы коммерциялық банктерге әсерін анықтау үшін біз ірі коммерциялық банктердің қызметіне динамикалық талдау жүргіздік.

Дереккөз: ҚР Ұлттық банк сайты

Диаграммада Қазақстан Республикасының банк секторының активтері мен несиелік портфелінің динамикасы 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезең көрсетілген. Диаграммаға сәйкес, тұтастай алғанда, 2010 жылдан бастап коммерциялық банктердің несиелік портфелі көлемінің біртіндеп өсуі байқалғанын атап өтуге болады. Егер 2010 жылдан 2015 жылға дейінгі аралықта шамалы өсім байқалса, онда 2015 жылдан 2017 жылға дейін несие портфелінің күрт өскенін байқаймыз. Ал 2017 жылдан 2020 жылға дейін біз банктердің несиелік портфелі деңгейінің сәл төмендегенін байқаймыз. Соны-мен, барлық кезең ішінде Қазақстандағы банк секторы активтерінің құрылы-мында өзгерістер болды деген қорытынды жасауға болады. Банктердің бағалауы бойынша несиелік саясаттың қатаюына әсер еткен факторлар елдегі экономикалық белгісіздік және кепіл құнының нашарлау қаупі болып табылады.

Оң динамикаға қарамастан, банктердің жалпы экономиканың нақты секторын несиелеу көлемі оның қажеттіліктерін қанағаттандырмайды. Сыртқы және ішкі факторлардың әрекеті айқын. Мезгіл-мезгіл өтіп жатқан инфляция, ұлттық валютаның құлдырауы банктерді қаражатты орналастыру жылдам пайда әкелетін бағыттарды іздеуді етеді.

Осындай мәселелерді шешу және нұсқауларды ұсынамыз:

- Дәстүрлі қызметтен жаңа деңгейге ауысу.
- Банк қызметіне цифрлық трансформацияны жүзеге асыру.
- Банктің қосымша пайдаға жеткізу жолдарын қолдану.

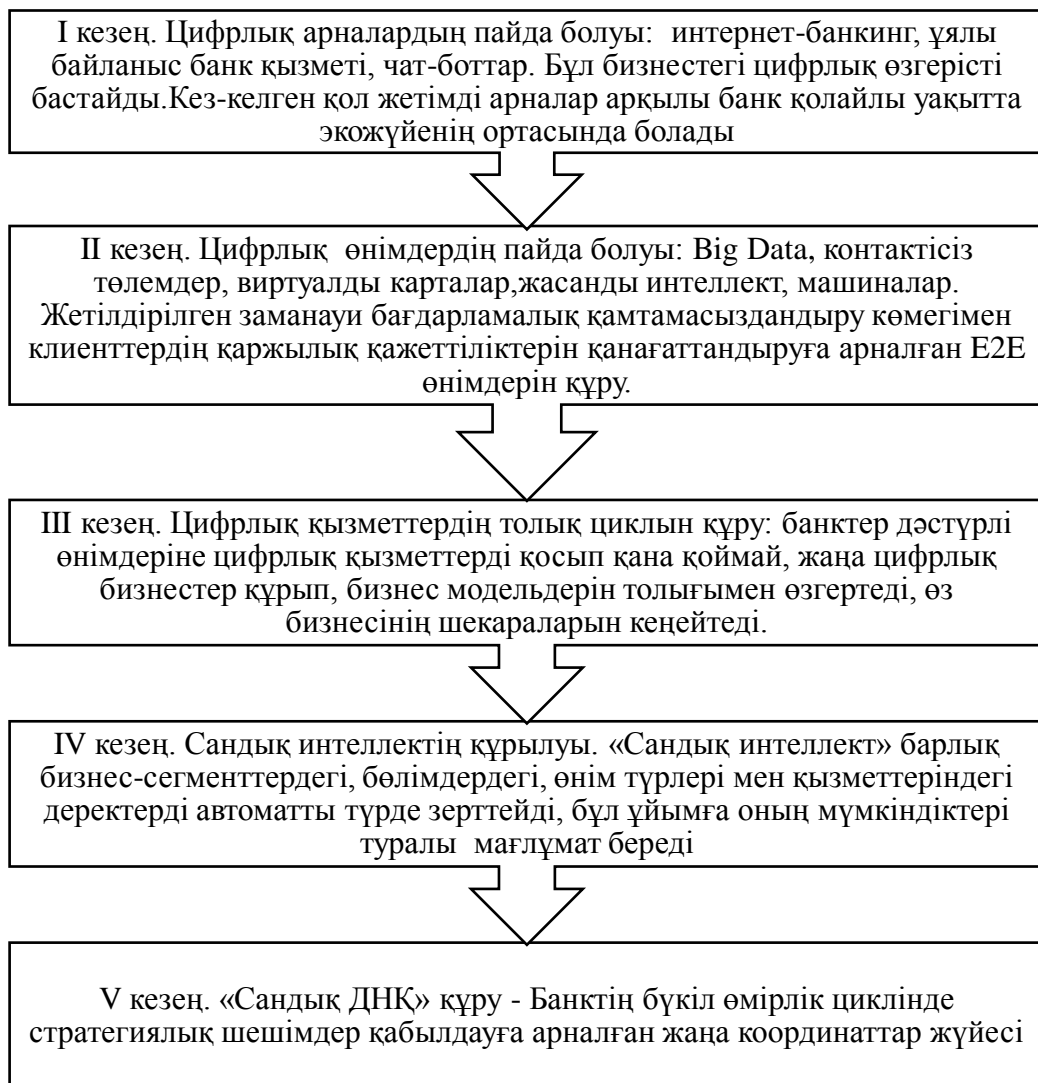
Банк қызметін цифрлық трансформациялау шетел тәжерибесінді тиімді қолданылады. Халықаралық консалтингтік компанияның сарапшылары А.Т. Керни банк секторын цифрлық трансформациялау процесінің үш тәсілін ажыратады:

Бірінші тәсіл- цифрлық технологияларды жеке жоба ретінде жүзеге асыру. Бұл жағдайда цифрлық трансформация деңгейлеп, ұзақ мерзімді жоспарлау мен пилоттық жобаларды іске асыру негізінде жүргізіледі, оған әлемдік банктердің 26% негізделген.

Екінші тәсіл- бастапқыда цифрлық экономиканың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін салынған еншілес кәсіпорынды құру арқылы жүзеге асырылады. Бұл банктердің 42% қолданатын цифрлық ең танымал трансформация әдісі. Тәсілдің артықшылығы - бұл ұзақ мерзімді перспективада клиенттердің қажеттіліктеріне нақты назар аудару, әр түрлі саладағы мамандарды қоса алғанда, ұйым ішінде топтар құру (ақпараттық технологиялар, бағдарламалық жасақтама, аналитика, маркетинг), сол арқылы ұйымдастырушылық құрылымның жоғары икемділігіне, сонымен қатар жаңаны тексеру қабілетіне қол жеткізетін қызмет бағыты.

Банктердің цифрлық трансформациясының үшінші тәсілі - цифрлық технологияларды ұйымның басты құндылығы ретінде тануға негізделген. Бұл әдісті басқа тәсілдермен біріктіруге болады, бірақ ол барлық ішкі және сыртқы процестерді түрлендіру арқылы цифрлық стратегияны толығымен жүзеге асыруды көздейді. 32% банктер осы тәсілді қолдана отырып цифрлық трансформацияны бастады. [5].

Сарапшылардың пікірінше, банктік секторда цифрлық трансформация бес негізгі кезеңде жүзеге асырылуы мүмкін (2-сурет).

2-сурет- Банк секторының цифрлық трансформациясының кезеңдері

Процестерді цифрландыру банкке тұтынушылардың деректерін талдау кезінде цифрлық технологияларды қолдану арқылы тиімділікті арттыруға көмектеседі, ал ашық интерфейс финтехникалық компанияларға жаңа клиенттерді тартады. Осылайша, цифрлық трансформация банктердің бәсекелестерін серіктеске айналдыра алады.

Банктің қосымша пайдаға жеткізу жолдары:

Қорытынды. Қорыта келгенде, бұл зерттеу жұмысында банк қызметіндегі сыртқы ортаның әсері талданды және трансформация процесінің жолдары ұсынылды. Банк қызметіне сыртқы орта факторларының: ғаламдық (саясат, экономика, халықаралық орта, технология, әлеуметтік-мәдени факторлар) және жергілікті (бәсекелестік, реттеу, қадағалау, заңнама, мүдделер) әсер ететіні анықталды. Осылайша, банктердің алдында ұзақ мерзімді перспективада нарықта тіршілік етуді қамтамасыз ету үшін серпінді технологиялар мен басқарудың инновациялық тәсілдерін енгізе отырып, өз қызметтерінің жаңа форматына көшу қажеттігі анықталды. Талдау сандық технологияларды енгізу және дәстүрлі процестерді автоматтандыру арқылы экономиканың банктік секторын қайта құру - әлемдік тұрақсыздық жағдайында банктік бизнес дамуының жаңа кезеңі екенін айқындады. Банктердің қызметін цифрландыру және жаңа әдістерді қолдану арқылы банктердің тұрақтылығына қол жеткізуге және қосымша пайда алуға болады деген қорытынды жасалды.

Әдебиеттер:

1. Никонова, И., Шамгунов Р. Разработка стратегии банка. Стратегический анализ // Банковское дело в Москве. - 2004. - № 12. С. 30-33.
2. Ключников, И.К., Молчанова О.А., Ключников О.И. Big data в финансах: теория и практика. Финансы и бизнес. -2017. - № 4. - С. 105-116.
3. Погосьян, В.Б. Проблемы стратегического управления деятельностью банка в России // Журнал МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). - 2012. [Электронный ресурс]. - URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-strategicheskogo-upravleniya-deyatelnostyu-banka-v-rossii>
4. Каслионе, Дж. Chaotics: искусство управления в эпоху турбулентности / Джон А. Каслионе // Ernst & Young [Электронный ресурс] – URL:<http://performance.ey.com/wpcontent/uploads/downloads/2011/10/Chaotics>.

5. Kearney, A.T. 2014. Going Digital: The Banking Transformation Road Map. [Электронный ресурс]. - URL: www.atkearney.com/documents/10192/5264096/Going+Digital+-+The+Banking+Transformation+Road+Map.pdf/60705e64-94bc-44e8-9417-652ab318b233

УДК 336.7

МОШЕННИЧЕСТВО С БАНКОВСКИМИ КАРТАМИ

Закирова Ю.С.

студент, Актюбинский региональный университет им. К. Жубанова
г. Актюбе, Республика Казахстан
E-mail: ponka2003@mail.ru

Ниязбаева А.А.

PhD, преподаватель, Актюбинский региональный университет им. К. Жубанова
г. Актюбе, Республика Казахстан
E-mail: aliya-a2@mail.ru

Аннотация. В настоящее время использование пластиковых банковских карт, стало неотъемлемой частью нашей жизни. Мы используем их для оплаты покупок, для получения заработной платы, для покупок различных товаров в Интернет - магазинах и для хранения своих денежных средств. Банковские карты позволяют контролировать свои доходы и расходы, способствуют экономии собственного времени, например оплата различных видов услуг. Через пластиковую карту можно быстрее провести операцию по переводу денежных средств и это действительно очень удобно.

В статье более подробно рассматриваются данные удобства, которые привлекают внимание мошенников, настроенных различными способами добраться до денежных средств людей.

Ключевые слова: мошенничество, банковские карты, цифровизация, банковские махинации, банковская система, безопасность

Методы исследования. Вопросы мошенничества с банковскими картами рассмотрены с использованием сравнительного методов экономического исследования с их разнообразными приемами. Каждый метод был использован в соответствии со своими функциональными возможностями, что позволило обеспечить научную достоверность и аргументированность полученных результатов.

Цели. В 21 веке, в условиях цифровизации, существует достаточно методов использования злоумышленниками персональных данных, что помогает им совершить кражу денежных средств у множества людей. В последние годы в Республике Казахстан участились преступления по факту мошенничества с платежными картами.

Введение. Мошенничества с банковскими картами осуществляется различными методами, от самых простых – подсматривание пин-кода, до сложных хакерских систем.